

Diplom. Lõuna
valitud os
30. V. 39
shuupul
Diplomitöö
392213

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
KIRJASTEADUSKOND
26 mail 1939
N° 506
TARTU

Sundosa.

Diplomitöö kirjeldiguse alalt.

Konrad Kullango.

1A 1883

Tartu, 1939.

Teieks 2 VI 32 õige haldusosa

Sisuvord.

- I
Sissejuhatus.
- II
Sundosa Rooma 'siguses.
- III
Sundosa Prantsuse 'siguses.
- IV
Sundosa Šveitsi 'siguses.
- V
Sundosa Saksa 'siguses.
- VI
Sundosa Läti 'siguses.
- VII
Sundosa Inglise 'siguses.
- VIII
Sundosa nehtivas 'siguses.
- IX
Sundosa Eesti SS 1936. a. eelnõu.
- X
Arutlus.

Rivjandus ja lühendid.

1. Bonfante, Pietro. Rooma õiguse ajalugu.
Tartu, 1930 Bonfante.
2. Curti, Arthur. Schweizerisches Zivilrecht. II Bd.
Erbrecht. Zürich, 1909... Curti, Schweizerisches
Zivilrecht.
3. Dernburg, Heinrich. Deutsches Erbrecht. Halle a. d. S.,
1911. (Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs
und Preussens. V Band)... Dernburg,
Deutsches Erbrecht.
4. Dernburg, Heinrich. Pandekten. III Band.
Familien- und Erbrecht. VII Auflage.
Berlin, 1903... Dernburg, Pandekten.

5. Erdmann, Carl. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. III Band. Erbrecht. Riga, 1892..... Erdmann.
6. Gmür, M. Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. III Band. Das Erbrecht. Bern, 1913..... Gmür.
7. Lettlands Zivilgesetzbuch... hrsg. vom Herder-Institut zu Riga. I Band. Einleitung Familienrecht Erbrecht. Riga, 1938... Lettlands ZGB.
8. Seeler, Wilhelm. System des römischen Privatrechts. Dorpat, 1924..... Seeler.
9. Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft. Hrsg. von L. Adam. Bd. LII, 1938, Hft. 2/3 Ztsch. f. vergl. Rechts.

I Sissejuhatus.

Sundosa mõiste täpsat sõnastust ei leia me kehtivais seadustes. Tsiviilseadused hõlmitult määravad, et pärandaja ei saa korraldusi teha sundosa suhtes.

Siit näeme, et sundosa on osa pärandist, mida on pärandaja kohustatud andma otsesetele seadusejärgsetele pärijatele. Ja teisest küljest on pärija õigustatud seda osa nõudma, mis on seaduses ette nähtud, kui teda seadusejärgset pärijat on testamendis pärandist ilma jäetud või kui temale on vähem määratud, kui seadus seda kohustab.

See põhimõte on leidnud rakendamist enamikus kaasaegsetes tsiviilseadustikudes teatavate erinevustega üksikute seaduste vahel nii pärija isiku kui ka sündosa sümulse suhtes.

Õttes vaatluse alla sündosa juriidilist klassifikatsiooni tekitab küsimus, kas sündosa asetamine pärandusõigusesse on küllalt õigustatud.

Sündosa ei moodusta endast õigest reaalselt osa pärandist. Ta on nõudeõigus vara, mitte konkreetsele asjale. Sellega on sündosa nagu teatar kohustus, mille täitmist võib nõnda surma momendist alates ühklasi on ta kohustus, mida ei saa koormata teiste kohustustega.

Umbes säärased kaalub ka sundosa Saksa B O, B (§ 2304).

Kaardeldes aga edasi sundosa eeldusi näeme, et sellers on pärandus ja testament. Alles testamenti tehes kerkib üles sundosa mõue. Testamenti nii sisult kui vormilt reguleerib pärandusõigus. In aga arusaadav, et sundosa alles üks testamenti sisuline osa, kuigi ta ei anna testamenti lühistamiseks põhjust, peab kuuluma sama õigusesüsteemi kui testament. Viiksime sundosa puhul kõnelema pärandusõiguslikust nõudeõigusest.

Terib ka küsimus, kuiõrd õigustabud on kitsenduste tegemine isiku korralduse suhtes oma varale,

naagu meie seda sundosa puhul
näeme.

Siin aga tuleb lähtuda üldisest
seisukoolest, et perekond on ühiskonna
alusüks. Perekonna majanduslik kaande-
jõud baseerub varandusele, mis on
ühine koogu perekonnale.

Säärane vaade oli omane
juba vana aja 'sigusele', mis on
tingitud sellest, et vanemal ajastul
oli pärimisobjektiks peamiselt kinnis-
vara, mida aga vaadeldi koogu
perekonna tööviljana.

Kuigi kaasajal ei saa koogu pere-
konna vara tingimata perekonnale
kuuluvaks lugeda, tuleb siiski aruda
seisukoolest, et iga perekonnaliikme

kohustus on kaasa aidata perekonna majanduslikuks heaksoluks.

See kohustus ei ole üksinda monealse kohustuse küsimus, vaid pigemini sotsiaalpoliitiline. Tuleb hoiduda, et üksikud perekonnaliikmed ei langes ühiskonnale koormaks.

Säärane seisukoht toob aga endaga kaasa kohustusi perekonna vastu, mis aga ei tohi alluda üksikutele heksamistele, vaid nad peavad reguleeritud olema seadustega.

Kohustused perekonna vastu ei saa lugeda lõppenuks üksiku perekonnaliikme surmaga, vaid need kanduvad edasi tema pärandusele.

Ka seda küsimust peab seadus

reguleerima, mida tavaliselt tehakse
sundosa sissetoomisega tsiviilseadus-
tirkku.

Säärane normi puudumine, nagu
seda näitab meie rehtiv seades,
või lihti seadusejärgsete pärijate
laostamisele. Kõrvaliste isikute mõjutusel
jäetakse otsesed pärijad pärandist
ilma, mille tõttu nad langevad
ühiskonnale koormaks.

Seides üldiselt vajaliku olevat
sundosa olemasolus püüan all-
järgnevas loos, esitades üksikute tsiviil-
seadustirkude pärimisõiguslikku osa,
lähemalt vaadelda isikute ringi, kellele
määratakse sundosa, ning neile lange-
vate osade suurust.

II Sundosa mõiste Rooma õiguses.

Sundosa areng Rooma õiguses on toimunud läbi mitu astet. Esimesi algeid võime leida juba rooma õiguse testamendi puhul. Vastavalt rooma õiguse testamendi mõistele oli vajalik pärija nimetamine, kuna ilma nimetatamata tunnustati testament maksusetuks.¹⁾

Hiljem arenes sellest ainult pärandusõigus. Siin pidi pärandaja omades sui heredes neid testamendis

1) Bonfante, lk. 149.

mainima. Ei oleud süliline, kas ta neid mainis pärijatena või jättis neid pärandist ilma, kuid sui heredes pidid esinema testamendis, vastasel korral tühistati testament. Mingeid materiaalseid nõuet ei esilatud, see ainult pärija esinemine võib lugeda sundosa vormiliseks alguseks.¹⁾

Oel edasi aga seltsis sellele vormilisele nõudele ka sisuline nõue, et pärandaja pidi jätma oma lähematele seadusejärgsetele pärijatele sundosa.

Selle all mõeldi osa pärandist, mis

1) Seeler, lrr. 125 j.

oleks langenud pärijale, kui testamenti ei ole tehtud.¹⁾

Seadusejärgsed pärijad, kellel oli õigus sündsiale, olid esijoones alanevad sugulased. Ka väljaspool abielu sündinud lapsel oli sündosa õigus oma ema ja viimase ülenevate sugulaste pärandile.

Ka surma, s. o. pärija surma momendil esimeval lootel on sündides õigus sündsiale.

Lapsestatud isik oma lihaste vanemate suhtes omab sündosa õiguse ainult sellel juhul, kui tal sündsiale ei ole õigusi oma lapsestaja

1) Dernburg, Pandekten, lk. 286.

suhtes.

Ulenevad sugulased pärivad mõis sundosa oma alanevate sugulaste pärandilt. Ka vendadel - õdedel on ühel juhul õigus sundosale ja nimelt siis, kui neile eelistatakse mõnd alaväärtuslikku isikut.

Üldiselt on aga sundosale õigus mõige lähemal seadusejärgsel pärijal.¹⁾

Mis puutub sundosa suurusesse, siis vanem õigus reguleeris seda ühe neljandikuga seadusejärgsest päranduse osast. Hiljem aga novelliga muudeti sundosa suurust ning lõppes kujunes järgmisel: aluses on osa suurus,

Dernburg, Pandekten, lk. 292 - 293.

mida seadusejärgne pärija oles saanud,
kui pärandaja ilma testamendita
oles surnud.

Kui seadusejärgne osa pärandist
teeb välja ühe neljandiku või enam,
siis on sündosa suuruseks üks kolman-
dik sellest. In aga seadusejärgne osa
üks viendik või vähem, siis on sünd-
osa pool sellest osast. See arvestusviis
on ühine kõigile sündosa saajale
pärijale.¹⁾

Arvesse tuleb võtta mõis pärijad,
kes oles seaduse järgi pärimud, kui
testamenti ei oles olnud. Päranduse
suurust määratakse surma momendil,

1) Dernburg, Pandekten, lrc. 293-294.

millest tuleb maha pärandi r lad ja
mature ruld. ¹⁾

Juhul aga kui pärija emast p randija
suhtes peab üleval haavaralt, saab
mingi kiriteoga viimase suhtes hakkama,
on õigus teda sundosast ilma jatta.

Põhjus tuleb otseselt ja selgelt testamendis
nimetada.

Sundosa peab olema noorimistest vaba.
Igasugune kohustus sundosale loetakse
mitteolevaks. ²⁾

1) Dernburg, Pandekten, lk. 295.

2) Dernburg, Pandekten, lk. 302.

III Sundersa Prantsuse õiguses.

Vanemas Prantsuse õiguses ei tunta testamendi tegemist. Testament tehakse alles hiljem.

Täpsamalt aga fikseerib nii testamenti kui ka testamendist tingitud sundosa Code civil.

Sundersa õiguslastena esinevad esimesena lapsed, olgu need siis abielulised või vallaslapsed, kuid seaduse poolt tunnustatud.

Ka vanematel on õigus sundosale. Sundersast aga on täielikult eemale kõrjutatud abikaasa, vennad-õed, samuti vallaslased ja -emad.¹⁾

1) Curti, Frankreichs..., lk. 263.

Sundosa suuruse väljaarvestamine on Prantsuse õiguses nõrdlemisi keeruline, oleneb pärijate arvust ja seadusejärgsetes pärijate sugulusastmest.

Juhul, kui pärija on pärandaja seaduslik laps, saab ta enesele poole pärandist. Kui lapsi on kaks, siis nende sundosa moodustab kaks kolmandikku pärandist. Kolme või enam lapse puhul on sundosa suuruseks kolm neljandikku pärandist (CC § 913).

Kui seaduslikust abielust lapsi ei ole, mill aga vallaslapsi ning nendega konkureerivad ülenevad sugulased, sünnib sundosa väljaarvestamine analoogiliselt eelmises lõikes toodud arvestusele (CC 915).

Ülenevas liinis sugulastel on igal liinil õigus ühele neljandikule pärandist, mis moodustab nende sundosa (cc 914).

Sundosa arvestamises moodustakse fiktiivne pärand. Siin ei arvestada ainult pärandaja surma hetkel olevat vara, vaid süa juurde tuleb ka eluajal tehtud kingitused kas pärijatele või võõrastele. Kui loodud pärandist arvestatakse võlad maha ja ülejäänud summast moodustatakse ka sundosa. Kui pärandaja on rohkem kinginud kui sundosa seda lubab, siis endistatakse olukord.¹⁾

Alis puutub sundosast ilmajätmissesse,

1) Curti, Frankreichs, lk. 273.

siis ei leidu selle kohta norme CC.

if - Sundara - Smiti - Ingu

Smiti Ingu on sundara teataval
määrat ei ole teinud Inguist
mitte mitte Inguist ja teinud mitet
sundara Inguist

Sundara Inguist Inguist
Inguist Inguist Inguist
Inguist Inguist Inguist
(87 P & 470) Inguist Inguist Inguist
Inguist Inguist Inguist ja Inguist

Sin Inguist Inguist Inguist
Inguist Inguist Inguist Inguist

Carl Schunzinger's Zumbucht, la. 35-36

IV Sundosa Šveitsi õiguses.

Šveitsi õiguses on sundosa teataval määral erinev teistest õigustest ühest küljest isikute ringilt ja teisest küljest sundosa suuruselt.

Sundosa õigustatud isikutena tulevad arvesse alanenad sugulased: vanemad, vennad - sed ja abikaasad (SZB § 470). Isikute arv on õigus üksik-¹⁾ mntel kantomitel suurendada ja vähendada¹⁾

Siin tuleb asuda seisukohtale, et abikaasadel on igal juhul sundosa

Curti. Schweizerisches Zivilrecht, lu. 35-36.

õigus, kuna teistel ainult siis, kui nad muutuvad seadusejärgseteks pärijateks.

Suudosa suurus sõltub seaduslikeste pärijate arvust ja nende sugulussidemetest pärandajaga.

Alaneval - pärijal on suudosa suurusena kolm neljandikku tema seaduslikust osast (SZB § 471).

Igale vanemale peab pärandaja jätma pool nendele kuuluvast seaduslikust osast ning igale vennale - tüele üks neljandik. Abikaasale jääb kogu seaduslik osa, kui tema mõrval on teisi seaduslikke pärijaid. Kui ta aga on ainuke seaduslik pärija, siis pool oma seaduslikust osast (SZB § 471)"

Sundosa väljaarvestamine sünnil
 paranduse väärtuse järgi surma
 momendil. Tehes kindlaks parandi
 varandusliku seisu tuleb maha arvata:
 parandaja võlad, matusekulud,
 parandusega seoses olevad kulud ja
 teenijate ühe muu palga.

Siia tuleb aga juurde arvata veel
 korraldusi, mis parandaja on teinud
 eluajal. Eluajal tehtud kingitused
 arvestatakse paranduse väärtusele
 juurde, kusjuures seadusejärgsele
 pärijale tehtud kingitus võetakse kui
 osa sundosast. 1)

Parandaja surma moment on tähtis

1) Qmür, lk. 151.

na sundosa saajate isikute arvu kindlaksmääramisel. Siin tulevad arvesse mõis isikud, kes seadusejärgsete pärijatena on sigustatud nõudma sundosa.

Kui aga seadusejärgne pärija on jäetud seaduses ettenähtud põhjustel sundosast ilma, siis loetakse teda kui mitteolevaks sundosa määramise momendil (S Z B § 478).

Seadusejärgset pärijat sundosast ilma jätmist tuleb testamendis otseselt mainida, ühtlasi põhjusi esitada. Väikides mõõda minna seadusejärgsest pärijast ei võta nimaselt sundosa sigust.

Ilmajätmise põhjuseks on raske kiritegu parandaja vastu ja mitte

ilalpidamise andmine. Ka maksu-
jõuelusel on pärandaja õigus jätta
pärijat poolest sundosast ilma.¹⁾

1) Curti, Schweizerisches Erbrecht, lu. 39.

V Sundosa Sarsa õiguses.

Vanimas Sarsa õiguses puudub üldse testament. Alles mõne puutudes Rooma õigusega tekib ka Sarsa õiguses testamendi tegemise vabadus ning ühes sellega ka õigus sundosale.

Õigus sundosale esineb Sarsa õiguses õigus nõuda pool osa sellest, mida olesks pärandanud isik siis, kui pärija ei olesks teinud testamenti. Sundosa pärijal on õigus oma osa rahalisele väärtusele.¹⁾

Õigus sundosale on kõigepealt pärandaja

1) Dernburg, Enbrecht, lk. 299.

alanevatel sugulastel. Ka vallaslastel on sama õigus oma ema ja selle ülenevate sugulaste suhtes (BqB § 2303).

Ka lapsestatul on sündosa õigus lapsestaja suhtes.¹⁾

Alanevate sugulaste järel on sündosa õigus pärandaja vanematel. Sama õigus on ka vallasemal vallaslapse pärandil. Siin ei ole loetletud ülenevaid sugulasi, vaid ainult vanemad²⁾, nii et viimaste surma puhul vanavanematel ei ole mingit õigust sündosale. Siin esineb teatar erinevus eelmise lõikega. Lapselapsel on õigus vanavanemate pärandile, kuid vanavanematel ei ole

1) Dernburg, Erbrecht, lk. 301.

2) Dernburg, Erbrecht, lk. 301.

õigust lapselapse päranduse osale.

Samuti on abikaasal sündosa õigus oma surmud abikaasa pärandusele (B. O. B. 2303).

Seadusejärgsel pärijal on siis sündosa õigus, kui lähemaid seadusejärgseid pärijaid ei ole. On aga juhtumeid, kus otsest seadusejärgset pärijat vaadeldakse kui mitteolevat. See esineb sel juhul, kui seadusejärgne pärija on vabatahtlikult surmitud olnud loobuma pärandist, siis on järgnevatel seadusejärgsetel pärijatel õigus sündosale.¹⁾

Sündosa suuruses on pool sellest osast, mida pärija oleks saanud

1) Dernburg, Erbrecht, Nr. 301.

seadusejärgsel pärimisel, kui ei oles
olnud testamenti.

On ta määratud pärijaks, aga
nähesemale osale, kui sundosa seda
nõuab, siis on pärijal nõudeõigus
koospärijatelt ja nimelt puuduva sund-
osa suurusel (BqB § 2305).

Erasugused kitsendused sundosale
loetakse kui mitteolevaks (BqB § 2306)¹⁾

Sundosa väljaarvestamisel tuleb
lugea kõiki pärijaid, olgu need
seaduse põhjal nõrvaldatavad sundosa
nõudest või olgu nad ise loobunud
pärandusest²⁾ (BqB § 2310).²⁾

Sundosa suuruse väljaarvestamisel

1) Dernburg, Erbrecht, ln. 304-305.

2) Dernburg, Erbrecht, ln. 317-318.

tuleb olusens võtta varanduse seis surma momendil. Siinjuures aga ei tule arvestada selle väärtust, mida püüandaja on ise üles andnud. Siin tuleb arvestada mõni varanduse artiklaid, nõudeid jne. Mõni tuleb sellest arvestada kõigepealt matusukulud ja siis püüandusega seoses olevad kulud.¹⁾

Siia tuleks veel lisada, et ringitused püüandaja eluajal tulevad ka arvesse võtta, misvõrd neid tuleb arvestada, selle üle lähuvad raated lahku.

Sundosast ilmajätmisens laste ja vanemate vahel on asjaku, kui ei anta vastavat ülalpidamist või

1) Dernburg, Erbrecht, ln. 319-320.

saadakse toime mingi kuriteoga või
kuriteo karatsusega parandaja vastu.
Abikaasade puhul seltsib neile nõuetele
veel trüudusetus teise abikaasa vastu.¹⁾

Dernburg, Zebrecht, nr. 339.

vi Sundosa hāti õiguses.

Hāti uus tsiviilseadustik on suures mõttes sundosa mõde.

Testamendi tegemisel on pärandaja õigus piiratud teha korraldusi oma mõne varanduse suhtes. Pärandajal tuleb arvestada lähemaid seadusejärgseid pärijaid, kellele tuleb jätta teatav osa neile kuuluvast seaduslikust osast (LõS § 422).

Õsike suhtes, kellel on õigus sundosale, on alanavad sugulased ja abikaasa ning nende puudumisel lähemad ülenevad sugulased.¹⁾

1) Lethlands ZGB, Nr. 294.

Kui on arvanud õiguse sundosasale ainult lähemad seadusejärgsed pärijad ja alanevate sugulaste puudumisel vanemad.

Sundosa suuruses on pool sellest osast, mis oleks seadusejärgne pärija pärinud, kui testamenti ei oleks tehtud (L 425)¹⁾

Sundosa jagamisel tuleb arvestada isikuid, kes elasid pärandaja surma momendil ning on lähemad seadusejärgsed pärijad. Siia hulka tuleb arvestada ka neid, keda testamendis on jäetud mainimata, mitte aga neid, kes pärandist on loobunud.²⁾

1) Lettlands ZGB, lk. 295.

2) Lettlands ZGB, lk. 295.

Sundosa on vaba igasugustest noormistest (LJ 426). Säärased korraldused loetakse kui mitteolevat.

Ka Läti tsiviilseadustik on oma võtnud põhimõtte, et sundosa on nõudeõigus pärandile kas siis täielikult sundosa suuruselt või niivõrd, kui võrd ta katab sundosa.¹⁾

Sundosa täiendamiseks tuleb juurde arvestada iga osa, mida pärandaja on jätnud testamendis sundosa õiguskasele Samuti tuleb arvestada eluajal saadud kingitusi ja loetusi, kui võrd seda seadus nõuab.²⁾

¹⁾ Lettlands ZGB, lk. 294.

²⁾ Lettlands ZGB, lk. 296.

Juhul aga kui sundosast on testamendis
vairides mööda mindud, s.t. neile, kellel
on õigusi sundosale, ei ole midagi
määratud, ei ole see veel testamendi
tühistamise põhjuseks (RT § 488). Jäab
ainult õigus nõuda oma osa.

Kui pärandaja soovib seadusejärgset
pärijat sundosast ilma jätta, siis peab
ta seda testamendis otseselt mainima,
ette tuues ilmajätmise põhjusi.

Põhjuseks on esijones ülalpidamise
kohustuse mitte täitmine pärandaja
suhtes. Edasi kirjutagu või selle kavatsus
pärandaja või tema lähimate sugulaste
vastu. Abikaasade puhul tuleb siia
juurde veel trüüdusetus.¹⁾

¹⁾ Lettlands ZGB, lk. 297-298.

VII Sundosa Inglise õiguses.

Peatun lühidalt sundosa küsimuse juures Inglise õiguses.

Üldine Inglise õiguse reformeerimine algas 1936 a. Selle reformiga püüti ka piirata üldist testamendi tegemise vabadust.

Sundosa õiguslased olensid selle kava põhjal abikaasa ja lapsed. Lasteta lesk saaks pool parandist sundosana, kuna lastega lesk üks kolmandik ja lapsed teise kolmandiku.

See kava aga ei leidnud pooldamist ja esitati uus kava, mille põhjal abikaasad ja lapsed juhul, kui nad on jäetud ülespidamiseta, võiksid

pöörduda kohtu poole ning sellega
 nõutada endale ülalpidamist parandist.¹⁾

1) Ztschr. f. vergl. Rechts, Bd. 52, Nr. 242.

VIII Sundosa mehtivas õiguses.

Meil mehtivas BES leidub ka norme sundosa kohta. Nende normidega reguleeriti sundosa pärimist Kuramaal, kuna Eesti ja Läti maaalal püüdisid vastavad korraldused. Praegusel hetkel mehtiv tsiviilseadus ei tunne meil sundosa.

Kuna aga TS eelnõu on omaks võtnud osa BES esinevaid põhimõtteid sundosa osas, siis peatun siin pisemalt.

Eriljoones annab BES seletuse selle kohta, mis on sundosa (BES § 2005).

Isikute suhtes on BES omaks võtnud Rooma õiguse põhimõtted. Sundosa

õigustasemele on esijoonel alanenud sugulased. Nende puudumisel ülenevad sugulased.

Ka venna - õel on sündsate õigus, kuid ainult juhul, kui neile elistatakse mõnd alaväärtuslikku isikut. Abikaasal ei ole õigust sündsatele, kuna teda siin mainitud ei ole (PSS § 2006).

Sündsa suurus oleneb pärijate arvust. Kui on neli või vähem seadusejärgset pärijat, kellel on õigus sündsatele, siis on sündsa üks kolmandik osast, mida oleks päritud ilma testamendita. Kui aga on viis või rohkem pärijat, siis pool seaduslikust osast (PSS § 2007).

Sündsa suuruse määramisel tuleb arvestada päranduse väärtust pärija surma momendil, maha arvates võlad

(BES§2010).

Seadusejärgsete pärijate arvu kindlaksteegemisel on samuti oluline pärandaja surma moment. Pärijate arvu hulka loetakse ka isikud isikud, keda pärandusest on ilma jäetud (BES§2009).

Igasugune sündosa koormamine mingisuguste kohustusega ei ole märkev.

Tahtes jätta seadusejärgset pärijat ilma sündosast, tuleb vastas korraldus teha surma puhul, andes üles pärisäramise põhjuse.

Põhjused on üles võetud Rooma õigusest.¹⁾

Põhjusi on siin kolmekesti, kusjuures

1) Endmann, lk. 110.

tehanse vahet kas parandaja on elener
 või ilener sugulane. Kviitio nonda =
 saatmine mitmesugusel kujul on iheres
 paramusaramise põhjuseks. Moraalivastane
 elu, kuid ka kristlikust usust taga=
 nemine on põhjuseks, et sundosast
 võib ilma jätta. Ka laste abielu vastu
 vanemate tahtmist on samuti põhjuseks
 (BBS 2015, 2016).

Muutava kõigana võib mainida, et
 ka seadusejärgse pärija heaolus võib
 teda sundosast ilma jätta. Samuti
 kui ei taheta parandit tükeldada,
 võib teatavail juhtudel loobuda sundosa
 määramisest.¹⁾

1) Endmann, lk. 108.

IX Sundosa besti JS 1936.a. eelnõus.

Ettepaneku eelpool nägime, puudus rehtivas õiguses sundosa nõue. Uude tsiviilseadustiku eelnõusse on ta aga sisse võetud.

JS eelnõu seletuskirjas peatatakse pikemalt sundosa instituuudi sissetoomise juures, rõhutades omalt poolt perekondliku elu tähtsust.

Sundosa saajateks on alanejad, vanemad ja abikaasa (JS eelnõu § 731). Siinjuures JS eelnõu aga ei fikseeri täpsamalt ringi, kes otseselt kuuluvad sundosa saajate hulka.

Jälgides aga seadusejärgset pärimist

tuleb märkida, et abikaasal on koos lastega kui ka pärandaja vanematega sundosa õigus. Muidu aga alanevad pärijad kõrvaldavad vanemad sundosast, samuti nagu nad kõrvaldavad neid seadusejärgsest pärimisest.

Sundosa suuruseks on pool vastava pärija seadusejärgsest pärandiosast (TS eelnõu § 431).

Sundose kindlaks määramisel tuleb arvestada mõiki seadusejärgseid pärijaid, kes oleksid pärinud, kui pärandaja oleks surnud testamendita.

Isikut, kes on loobunud pärimisest, ei arvestata (TS eelnõu § 432).

Sundosa suuruse kindlaks määramine sünnib.

pärandi seisu järgi pärandaja surma ajal. Siinjuures tuleb maha arvata pärandaja võlad, matmiskulud ning pärandiga seoses olevad kulud (TS eelnõu § 733).

Sundosa saaja suhtes tuleb arvestada sundosasse mõin, mis talle testamendi põhjal on pärandatud (TS eelnõu § 734). Siia tuleb veel liita eluajal saadud kingid ja loetused pärandajalt. TS eelnõu ei esita müll otseselt seda nõuet. Teisest müljest aga arvestatakse pärandi osaks kingid ja loetused, kui võlad kuuluvad pärandise tagasi- viimisele.

Tuhul, kui seadusejärgne pärija on saanud kingituse, mida tuleb tagasi viia pärandise, siis seda

pärandi era tuleks lugeda tema sund-
osasse kuuluvaks.

Sundosa ei või noormata (IS eelnõu § 735).

Lõppersaadatlen tingimusi, mis
õiguslastel parandajat sundosa õiguslast
ilma jätma tema osast.

Siin ilmneb eri seisukohti pärijate
suhtes. Kaks juhtu on ühised mõigil
kolmel juhul. Esiteks kirikus koratsus
või nõudasaatmine parandaja või tema
lähemate smaste vastu. Teiseks on
ülalpidamise nõustuse mitteläitmine,
mis võtab õiguse sundosale. Alaneja
nõbbusvastane elu on samuti põhjuses
sundosast ilmajätmiseks. Ka abikaasa
trundusetus võtab õiguse sundosale.

Edasi nõuab IS eelnõu, et sundosast

ilmajätmine peab olema ühes põhjuslega
nimetatud surma puhul tehtud korral-
dustes (TS eelnõu § 439). Kui seda pole
tehtud, siis on sündosa pärijal hagemise
õigus oma sündosa saamiseks.

\bar{x} Ametus.

Esitledes eelpool ürrinute trivüil = seadustikkude sundosa pärandus = õiguses, piüan allpool lähemalt vaadelda neis esinevaid põhimõtteid ning nende erinevusi.

Kuna sissejuhatuses juba käsitlesin pikemalt sundosa seisundit õiguse süsteemis ning esidasin põhjendusi sundosa sissevõtmiseks trivüilseadustikkude pärandusõiguslikku ossa, peatun lähemalt neil eeldustel, millest on tingitud sundosa.

Sundosa tekib korraldustest surma puhul. Ilgu see korraldus tehtud kas

testamendiga või päranduslepinguga, kuid igal juhul tuleb arvestada seadusejärgseid pärijaid, jättes neile sundosa pärandist.

Isikud, kellel on õigus sundosale, peavad olema seadusejärgsed pärijad, nad peavad omama õiguse pärida sel juhul, kui testamenti ei ole tehtud.

Aga mitte kõik seadusejärgsed pärijad ei ole ühtlasi sundõiguslased, vaid ainult teatar kitsas ring, need on lähemad seadusejärgsed pärijad.

Nende hulka kuuluvad kõigis seadusandluses alanavad sugulased, kusjuures lähema alanava surma puhul omandab tema järglane õiguse sundosale. Säärane seisukoht on

läiesti loomulik, arvestades neid põhi =
mõtteid, mis õigustavad sundosa
olemasolu.

Alamvate sugulaste olemasolu eeldab
harrilikult abielu. Kuid abikaasade
õigus sundosale on erinev seadus =
andlustes. Isa õigusi ei anna üldse
abikaasale seda õigust. Kii ei maini
Rooma õigus abikaasat, samuti ka
Prantsuse ja kehtiv B&S õigus. Teiste
õiguste järgi on abikaasadel õigus
sundosale.

Õiglikult ei pea ma otstarbekohaseks
ja õigustatuks abikaasade väljalülitamist
sundosa pärijate ringist. Abikaasad
moodustavad perekonna aluse, nad omavad
vastastikku õigususi ja kohuseid.

On loomulik, et need õigused ja kohused teise abikaasa vara suhtes jäävad püsima ühe abikaasa surma puhul ning kanduvad üle tema pärandusele.

Teise näsimusena võiks erineda arjaku, millal on abikaasadel sundosa õigus, kas ainult siis, kui teisi seadusejärgseid pärijaid ei esine, kellel on õigus sundosale, või koos teistega.

Tuleb pooldada seisukohta, et abikaasadel on alati sundosa õigus. Säärast seisukohta väljendab ka Läti tsiviilseadustik. Testamendita pärimise puhul on abikaasal alati õigus pärandi osale. Siit tuleb järeldada, et see kandub üle ka sundosale, olgu siis kaaspärijaks või alanevad või

ülenevad sugulased.

Ka ülenevate suhtes asuvad mõin
seadustikud ühisele seisukohale. Üle-
nevatel sugulastel on siis sundosa
pärimisõigus, kui alanejaid ei ole.
Enamike seadusi loeb ülenejateks ainult
vanemaid, millest järeldub, et vana-
vanemad ei ole sundosa õigulased.
Rooma õigus kui ka B & S mainib
ainult ülenevaid sugulasi ilma nende
täpsama loeteluta. Siin tuleksid ka
vanavanemad sundõigulastena arvesse,
mida aga ei saa pooldada. Siin tuleks
välja seisukord, et sundosa on enamikde
pärandatast, mis aga ei vasta sundosa
põhimõtetele. Sundosa on siiski mõeldud
otsuste seadusejärgsete pärijate majandus-

linnas kindlustamises.

Teale eelpool toodud isikute laienda-
vad mõned seadused sundosa õiguse
vendadele - õdedele. Täielikult teeb seda
Šveitsi õigus. Kuna Rooma õigus
ning sealt ülevõtmud B&S lubavad
nõnda sundosa ainult siis, kui vendadele
õdedele eliskalakse mõnda alaväärtus-
likku isikut mil juhtudel neil sundosa
õigust ei ole.

Sel juhul on juba raskem seisukohta
võtta. Pennad - oed astuvad seaduse-
järgseteks pärijateks siis kui teisi
lähemaid seadusejärgseid pärijaid ei
ole. Siin võib küll oletada, et pärandaja
ei ole veel endale iseseisvat perekonda
asutanud ning tema lähematena

Ex lib. arch. Toru

peresonnaliikmeteks on tema vennad - õed.
 Sel juhul oleks sundosa õigustatud.
 Kui aga pärandaja on lasteta lesk,
 ka siis võiks pooldada, et peale
 vanemate surma oleks vendadel - õdedel
 kui ühte perekonda kuuluvail õigus
 sundosale.

Hoolekavõttes tuleb pooldada, et sundosa
 saajaks on abisaasa ning koos temaga
 kas alanevad või ülenevad, nagu seda
 enamikus seaduseandlustes ongi arvesta-
 tud.

Nende mõigi kolme puudumisel
 võivad veel sundosa pärijatena esineda
 vennad - õed.

Raiemale alusele sundosa isikute
 suhtes enam mitte ei saa, ilma et

emaldutakse neist põhimõttest, millele ta on rajatud.

Ühllari tuleb smaks võtta seisukoht, et seadusejärgsete pärijate pärijail, väljaarvatud alanejad, ei ole õigust sellele sündosale, millele on seadusejärgsetel pärijatel.

Sündosa suuruse väljaarvestamisega on kaas moodust: üks, mida on smaks võtnud enamik tsiviilseadustikke, nende hulgas ka meie Eelnoe, määrab sündosaks pool pärandist, olenemata sellest, kuipalju on pärijaid ja kes nad on; teine Šveitsi ja Prantsuse õigused määravad sündosa suurused isikute arvu ja nende sugulasastmete järgi. Viimane moodus,

kuigi sünnitab arvestamisel raskusi, on siiski õiglasem.

Lähtudes seisukohest, et sundosa on loodud pärija, mitte parandaja huvides, siis ebaõiglane, kui sundosa pärijate arvu suurenedes jääb sundosa üldsumma samaks. Siin tuleb parandaja õigusi veelgi kitsendada ning tema vabalt käsutada paranduse osa piirata.

Eri küsimuse sundosa väljaarvestamisel moodustab paranduse väärtuse kindlaksmääramine. Üldseisukoht on siin järgmine: parandajal ei ole ka eluajal täieline vabadus oma paranduse suhtes. Kuna sellel puhul ülesmõeldud küsimuste arv on võrdlemisi suur, ei peatu ma sellel seisukohal lähemalt.

Mis puutub parandaja õigusesse, siis
 on tal õigus sundosa õigustasi
 parandusest ilma jätta. Peapõhjused
 on kõrgis seadustes ühised: kurisegu
 või selle kavatsus parandaja või tema
 lähimate omaste vastu. Teisese pea=
 põhjuseks ülalpidamise mitteandmine.
 Abikaasade puhul on põhjuseks
 truudusetus. Mõned seadused annavad
 õiguse sundosast ilma jätmiseks sel
 juhul, kui alanev elab ebanõbbat elu.